

ljenja še zdaleč ni ustrezno preiskana, četudi najdemo pri posameznih avtorjih dovolj jasno zavest o njenem obstoju in o potrebnosti raziskave.

### Šole, pristopi

Ena izmed pomembnih referenc je gotovo opus Jeana Piageta, čigar glavna tema je kognitivni razvoj posameznika v povezavi s kulturo in družbenimi klasifikacijami etap posameznikovega fizičnega in psihičnega razvoja. Piagetove raziskave so bile podlaga marsičemu, kar avtorja ne bi posebno radostilo (zlasti v psihologiji adolescentov), a tudi realnemu razvoju pojmovanj in raziskovalnih instrumentarijev, denimo pri P. Dasenu (Dasen in Heron, 1981; Dasen, 1998), ki je prispel do dokaza in prikaza univerzalnosti kognitivnih procesov v stadiju konkretnih operacij in razlik v ritmičnem razvoju kognitivnih območij, denimo časa ali kvantifikacij, v povezavi z njihovim ekokulturnim vrednotenjem, se pravi, glede na vlogo, ki jo posamezna kognitivna območja igrajo v dojemljanju sveta ter fizičnega in socialnega okolja ter pri nastajanju mentalnih instrumentov za soočanje s hipotetično zunanostjo osebe v teh okoljih in z njenim mestom v respektivnih strukturah teh okolij. Posebej instruktivne so raziskave kognitivnega območja prostora v človeškem razvoju v neevropskih »tribalnih« kulturah (v Indiji, Nepal), ki so to manj utilitarno koncepcijo pridobivanja znanj še dodatno utemeljile. Psihokulturna koncepcija Whitinga (1977) iz 70. let 20. stoletja, katere podmena sta neodvisno od posameznika obstoječa naravni in zgodovinski kontekst, ki vplivata na izobraževalne in vzgojne prakse, ki so prav tako ločena entiteta, je samo doživela razvoj, ki je opustil slepi pozitivizem: konteksti poslej niso nekaj, kar od zunaj učinkuje na samostojno potekajoče prakse, temveč so integralni deli teh praks, ki so nastali z njihovim raziskovanjem. Nikakor niso neka od praks neodvisne in dane realnosti, ki »vpliva«. Trajnost psiholoških značilnosti pri odraslih je pravzaprav mogoče pojasniti le s to strukturirano kontinuiteto med posameznikom in okoljem (seveda so okolja različna in pluralna in z njimi so različni in pluralni tudi posamezniki, ki jih sestavljajo), ki jo kulturni psihologi, kadar govorijo o odraslih, radi imenujejo družbeni »projektivno-izrazni« sistemi, gre pa za družbene reprezentacije, kakor jih je rekoncipiral Serge Moscovici pred več kakor pol stoletja, in ki sodijo v kategorijo, ki ji kulturni antropologi in sociologi pravijo verovanja in imaginarij (npr. v zvezi z izviroi nekaterih bolezni). Moscovici je socialno psihologijo, s tem da jo je spremenil iz stroke, ki je bila preveč zvezana s šolskim sistemom, z določeno nereflektirano koncepcijo kulture in z določeno deskriptivno koncepcijo osebnosti, ki je ignorirala nastanek in razvoj spoznanj in